

УДК 342.36:321.011(091)(430)

В. Ковальчук, Я. Богів

Вчення про легітимність влади та народний суверенітет в державно-правових поглядах представників соціологічної школи права в Німеччині у другій половині XIX – першій чверті XX століття

У статті здійснено аналіз державно-правових поглядів представників соціологічної школи права у Німеччині в другій половині XIX – початку XX століття, якими були закладені основи державно-правової доктрини демократичної легітимації, яка включала в себе вчення про легітимність державної влади та народний суверенітет. У своїй діяльності державна влада повинна бути обмежена правовими рамками, зокрема системою державних гарантій у сфері дотримання та захисту прав та свобод людини або самообмежена з обов'язковим дотриманням приписів «двосторонньої правової норми». В умовах сучасної правової держави лише легальне (раціональне) панування має легітимний характер. В основі такого типу панування лежать чітко встановлені правила, які формалізуються у вигляді законів. Державна влада для того, щоб бути стабільною та ефективною повинна мати підтримку серед народу. Рівень легітимності влади залежить від рівні правосвідомості народу

Ключові слова: легітимність державної влади, народний суверенітет, демократична легітимація, соціологічна школа права.

Постановка проблеми. Норма Конституції України згідно з якою, носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ (ст. 5 Конституції України) сьогодні, як ніколи, потребує свого глибокого осмислення. В цьому контексті особливої актуальності набувають правові погляди представників німецької соціологічної школи, які детально вивчали питання правової природи публічної влади, легітимність (справедливість) якої, поряд з легальністю (законністю), є її невід'ємними властивостями. При цьому, німецькі юристи переконливо доводили, що без демократичної легітимації, яка здійснюється шляхом визнання народом справедливого характеру влади, її дії та акти втрачають свою дієвість та ефективність.

Мета дослідження – проаналізувати правову природу публічної влади і, зокрема, таку її невід'ємну властивість як легітимність, яка безпосередньо пов'язана із народним суверенітетом, в контексті інтерпретації цього питання в працях німецьких вчених представників соціологічної школи права другої половини XIX – першої чверті XX століття.

Стан дослідження. Теоретико-правові аспекти легітимності державної влади та народного суверенітету достатньо ґрунтовно висвітлені в працях українських та зарубіжних вчених, серед яких якісно відрізняються дослідження Ю. Габермаса, І. Куян, П. Розанвалона, О. Скрипнюка, В. Сіренка, В. Чірка, О. Хьоффе. Значно менше досліджень присвячено висвітленню цього питання в історії правової думки. Серед останніх на увагу заслуговують роботи Р. Арона, Р. Гринюка, Г. Девіденко, О. Лейста, В. Мартишина. Ж. Равеля, О. Щербанюк, які лише частково розглядають проблему становлення сучасної правової доктрини демократичної легітимації та народного суверенітету.

Виклад основних положень. Друга половина XIX ст. характеризується в правовій теорії пануванням юридичного позитивізму, який сформувався в значній мірі, на основі критики природно-правової теорії держави та права. Його представники, а це в основному німецькі юристи, критично ставилися до ідеї природних, невідчужуваних прав людини і вважали, що людина набуває своїх прав в якості суб'єктивних виключно в процесі взаємодії з державою. В переважній більшості випадків право є творінням держави, результатом його законотворчої діяльності, воно перестає бути ідеєю і набуває свого реального змісту лише через формальне вираження в позитивному законі. Дослідники цього напрямку юридичної науки розглядали питання легітимності лише як вторинне і зосереджували свою увагу першочергово на проблемі легальності державної влади. Не дивлячись на це, проблема легітимності в більшій чи меншій мірі була присутня в творах вчених позитивістів, особливо це стосується дослідників соціологічної школи права: німецьких державознавців Р. Іерінга, Г. Еллінека, М. Вебера.

Відомий німецький вчений Р. Ієрінг, будучи представником теорії юридичного позитивізму другої половини XIX ст., став автором реалістичної концепції права і одним з основоположників соціологічної теорії права, дослідник запропонував нову, повністю протилежну природно-правовій теорії, доктрину легальності та легітимності державної влади.

Відповідно до вчення Р. Ієрінга, основне покликана держави – здійснення суспільного примусу, оскільки держава, за словами вченого, є «організацією соціального примусу». Ціллю такого примусу, як це випливає з праці «Ціль в праві» – забезпечення суспільних інтересів, при цьому досягнення цієї цілі покладається на державну владу та право. В цьому контексті Р. Ієрінг детально аналізує сутність державної влади та порядок її застосування. Для реалізації державної цілі, зазначає дослідник, державна влада повинна стояти вище від усіх інших влад, через те, що наділена найбільшою силою: «Безсилля, неміч державної влади – смертельний гріх держави...» [1, с. 285]. Сила державної влади забезпечує її панування навіть тоді, коли проти неї повстає більшість суспільства. Чисельна більшість не є загрозою для державної влади, їй успішно протистоять два фактори: система організації державної влади та моральний аспект владарювання. Тобто, по-перше, державна влада є організованою і володіє «технікою державного мистецтва», на відмінну від народу; по-друге, у процесі протистояння з народом на боці влади перебувають певні психологічні мотиви, мова йде про: усвідомлення необхідності державного порядку, ставлення до права та закону, страх, який викликає порушення правопорядку, перед недоторканністю особи та її власністю, страх перед покаранням, боягузтво і т. д.

За допомогою права державна влада здійснює процес панування однієї групи людей над іншою, що набуває легального характеру. Вчений, зокрема, виділяє три рівні владарювання. Найбільш примітивна форма владарювання – індивідуальне веління, яке є свого роду одноразовим розпорядженням, що втрачає свою силу після його виконання, воно не має силу закону і тому не може бути застосоване в аналогічних чи подібних ситуаціях. Індивідуальне веління породжує ряд незручностей для влади і змушує її перебувати в постійній дії, видаючи постійно нові накази в кожній конкретній ситуації. Таке владарювання є першою логічною сходинкою до правової норми.

На наступному рівні владарювання здійснюється за допомогою односторонньої обов'язкової норми. Із запровадженням права, влада переходить в «стан спокою» і стає більш ефективною, оскільки правова норма заміняє тисячі індивідуальних велінь. Відповідно із таким процесом пов'язані значні вигоди: економія сил та часу, полегшення праці та ін. Ці вигоди, як зазначає вчений, є настільки очевидні, що власний інтерес спонукає владу замінити менш досконалу форму індивідуального веління, на більш досконалу форму абстрактного веління, тобто форму права. Владарювання засноване на односторонній правовій нормі передбачає, що виконання цієї норми є обов'язковим лише для того, на кого спрямована ця норма, а не для того, хто її творить. Таке владарювання є характерним для деспотії, державного режиму, який заснований на абсолютній, беззаперечній владі деспота, який зберігає за собою право знехтувати закони і змінювати їх, коли вони виявляться для нього незручними. При такому державному стані державна влада не може вважатися правомірною, а суспільство бути правосвідомим.

Найвищий рівень владарювання заснований на двосторонній обов'язковій силі правової норми, таке владарювання передбачає, що державна влада визнає прийняті нею правові норми обов'язковими і для самої себе. Саме наведена умова забезпечує правомірний характер державної влади, оскільки «Хто узгоджує свої дії з вимогами права або закону, той діє правомірно, законно, легально, в протилежному випадку – протиправно, протизаконно, незаконно, нелегально...» [1, с. 307]. Всі ці поняття можна застосовувати, як до державної влади, так і до підданих. В цьому випадку Р. Ієрінг ототожнює правомірність (легітимність) з законністю (легальністю), скільки легальна влада, тобто така, що діє в межах чинного закону, є одночасно і легітимною (правомірною).

Однак, вчений дещо відступає від такого спрощеного праворозуміння і вносить уточнення, що в окремих випадках не кожна законна влада є правомірною, так само, як не кожен закон правовим. Гарантією правомірної поведінки державної влади є правосвідомість (внутрішня гарантія) та органи юстиції (зовнішня гарантія). Лише там, де національна правосвідомість досягла неподоланної сили, зазначає Р. Ієрінг, право гарантовано від будь-якого замаху на нього, на цій гарантії заснована в кінцевому результаті міцність і забезпеченість права. Внутрішньої гарантії не забезпечує конституція, якою б досконалою вона не була, так як єдиною реальною силою, що може відстояти право, є народ, який дивиться на право як на умову свого існування і на зневажливе ставлення до нього – як на смертельну образу, нанесену йому самому. Таким чином, підсумовує автор, забезпеченість права залежить виключно від енергії народної правосвідомості [1; с. 324].

Цю ідею Р. Ієрінг розвинув у своїй праці «Боротьба за право», в якій автор апелює до поняття

«справедливості» та «несправедливості» (легітимності та нелегітимності). Сила народу, зазначає німецький вчений, рівносильна силі його правового відчуття, догляд за національним правовим відчуттям є доглядом за здоров'ям та силою держави. Під таким доглядом вчений розуміє практичне втілення принципу справедливості у всіх життєвих відносинах. В іншому місці своєї праці вчений вказує, що ніщо так негативно не впливає на моральну силу народу, як несправедливі закони та недолугі правові установи. Останні є основою деспотичного правління, яке руйнує справедливі відносини між суспільством та владою, втручаючись у сферу приватного права. А саме приватне, а не державне право, на думку Р. Ієрінга, є істинною школою політичного виховання народу: «якщо хочуть знати, як даний народ буде у випадку необхідності захищати свої політичні права і своє міжнародно-правове становище, то доцільно подивитися, як окремих його представників відстоює в приватному житті свої власні права» [2, с. 67].

Ще одним представником соціологічної школи права, в працях якого проблема демократичної легітимності та народного суверенітету стала однією з ключових, є німецький вчений-державознавець Георг Еллінек. На відмінну від теоретиків юридичного позитивізму, погляди яких мали вплив на Г. Еллініка, він розглядає право і як сукупність норм, що спираються на зовнішній примус, і як на норми, що є загальновизнаними, а відтак і дієвими. Інакше кажучи, право досягає своєї цілі як через мотивацію, що побудована на відчутті страху перед можливим застосуванням санкцій, так і через повагу до нього, як до «етичного мінімуму». По суті Г. Еллінек закладав основи інтегративної теорії праворозуміння, яка намагалася примирити між собою позитивне та природне право.

В такому ж соціально-психологічному аспекті аналізується Г. Еллінеком і державна влада, яка зводиться до співвідношення волі владарюючих та підвладних. Державна влада, яка здійснює владарювання, але якій не підкорюються, втрачає свій характер правлячої влади, тобто вся державна влада побудована на підкоренні підданих. Підкорення, згідно концепції вченого, забезпечується там, де до фактичних відносин панування додається їх психологічне визнання підвладними як нормативних відносин.

Будь-який існуючий соціальний порядок являється правовим і, тим самим, згідно вчення Г. Еллінека, фактичні відносини панування повинні бути визнані як правові. Де такого переконання немає, фактичний порядок може бути підтриманий тільки засобами зовнішнього примусу, що довго тривати не може, оскільки такий порядок має здатність до руйнування. Саме усвідомлення фактично існуючого порядку правовим, надає державній владі легітимний (правомірний) характер і робить її стійкою та тривалою: «Державна влада повинна – не рахуючи перехідних епох – спиратися на переконання народу в її правомірності, що може бути притінено до будь-якої форми держави, не виключаючи і необмеженої монархії» [3, с. 410]. Таким, чином, варто погодитися із думкою О. Лейста, що запропонований Г. Еллінеком підхід до розуміння природи публічної влади та права заклав основи майбутньої теорії легітимності [4, с. 414].

На думку німецького вченого джерелом легітимності державної влади та законів можуть бути не лише традиції та звичаї, але й уявлення народу про природно-правовий порядок, чи про природне право. В силу своєї внутрішньої справедливості та моральності, уявлення про таке право завжди міститься в психіці людини, тому завдяки своєму моральному потенціалу воно завжди залишається дієвим. Уявлення про природне право сприяє демократичній легалізації в процесі швидких і радикальних змін державного і суспільного ладу. Цим можна пояснити той факт, вказує Г. Еллінек, що зміна державного порядку шляхом вдалої революції, яка знайшла схвалення в переважній більшості народу, розглядається як правомірна [4, с. 350]. Такі міркування німецького правознавця залишаються актуальними і сьогодні, зокрема для молодих демократичних режимів, які з'явилися в кінці ХХ століття в державах Східної Європи шляхом революцій, саме завдяки проголошеним ними цінностям верховенства права, справедливості, прав людини.

Г. Еллінек розвиває фактичну нову концепцію легітимності влади, яка обґрунтовується не лише на основі традиційного панування, але, в першу чергу, на основі природного права. Для Г. Еллінека легітимність державної влади означає її правомірність в природно-правовому змісті, тобто відповідність державної влади та права уявленню більшості громадян про їх справедливий, раціональний характер, яке складає соціально-психологічну основу державного порядку.

Значне місце у своїй правовій доктрині вчений приділив питанню державного суверенітету та його меж, яке має безпосереднє відношення до концепції легітимності. Будь-яка державна влада априорі є незалежною і верховною владою, її суверенітет не може бути штучно обмежений ні зовні, на основі народного суверенітету про який писав Ж.-Ж. Руссо, ні з середини, як це впливає з теорії розподілу влад Ш. Л. де Монтеск'є. Межею, за яку не може вийти державна влада в своїх діях є права

та свободи людини. «За будь-яких обставин, – зазначає Г. Єллінек, – межею розширення компетенції (суверенної влади – *автори*) являється визнання індивідуальної особистості» [3, с. 456]. Однак, права людини для німецького вченого не є результатом «боротьби за право», як це пише Р. Ієрінг, а лише результатом законотворчої діяльності держави. На переконання Г. Єллінека, не індивід формує межі державної діяльності, а навпаки держава, так би мовити «створює» особистість, закріплюючи за нею суб'єктивні права, які є вираженням інтересів і потреб індивіда [5, с. 26].

Відповідно до вчення Г. Єллінека, вираження та забезпечення солідарного інтересу народу, як однієї з умов легітимності державної влади, може бути здійснено через представницькі установи і зокрема парламент. Німецький вчений, будучи представником юридичної школи державознавства, схвально ставиться до інститутів парламентаризму (в тому числі незалежності депутатів від виборців), але вважає недостатньою чисто формальну точку зору, яка теоретично роз'єднує між собою представників і представлених. «В державі з представницькою формою правління народ як єдиний елемент держави являється в той самий час активним членом держави, колегіальним державним органом» [3, с. 558]. Народ, пояснює дослідник, впливає на хід державних справ через виборче право. Депутат згідно закону не зобов'язаний звітуватися перед виборцями, але знаходиться під їх фактичним контролем, «парламент, воля якого повністю розходиться з народними переконаннями, не може довго залишатися при владі» [3, с. 559]. За парламентського, представницького правління, на думку Г. Єллінека, вирішується протиріччя між єдністю держави як юридичної особи і соціальна різnorodність інтересів народу, який формує цю юридичну особу.

У своїй праці «Право меншості» Г. Єллінек системно досліджує права опозиції в законодавчих органах і при народних голосуваннях з метою запобігти можливому насиллю з боку більшості. Німецький юрист вважає права меншості тією силою, яка вправі захищатися правовими засобами, у формі пасивного протесту. Г. Єллінек висловлює сподівання, що суспільство врешті-решт знайде і здійснить те, що може врятувати його від духовного і морального занепаду, а саме – визнання прав меншості [6, с. 48].

Вслід за Р. Ієрінгом та Г. Єллінеком питання легітимності державної влади та народного суверенітету знайшло своє висвітлення в працях ще одного німецького юриста, соціолога Макса Вебера. Саме його вважають тим вченим, який застосував системний аналіз легітимності, як фундаментальної властивості влади загалом, так і державної влади зокрема. Будучи яскравим представником юридичного позитивізму, М. Вебер в своєму аналізі державної влади, подібно до Г. Єллінека, вчення якого мало на нього не аби який вплив, поєднував як юриспруденцію, так і соціологію. При цьому соціологічний метод дослідження для М. Вебера завжди був пріоритетними в порівнянні з формально-юридичним.

Максу Веберу належить чітке визначення влади (в тому числі і політичної влади) як соціального явища, що передбачає можливість одного із суб'єктів суспільних відносин здійснювати свою волю в супереч волі інших учасників не залежно від того, на чому така можливість заснована. Відносини владарювання розглядаються ним як конфлікт, що передбачає нав'язування волі однієї сторони і супротив іншої чи інших сторін. Таким чином, ідея влади асоціюється у М. Вебера з протистоянням окремих воель. Вчений виділяє особливу форму влади – панування, під яким розуміється здатність забезпечувати порядок і підкорення шляхом застосування чи загрози застосування фізичного чи психічного насилля. В структурі панування вчений розрізняє три елементи: пануюча меншість, апарат управління та підпорядкована пануванню меншості маса.

Стабільність правової та політичної системи, як і стабільність держави загалом за М. Вебером напряму залежить від того, наскільки влада спромоглася сконцентрувати навколо себе своєрідний позитивний «заряд легітимності», який, в свою чергу, може мати чітко визначене джерело. Німецький вчений виділяє три джерела легітимності влади: традиція, харизма та раціональність. В результаті цього ним було виділено три чистих типи легітимного панування: традиційне, харизматичне та раціонально-правове. З цього приводу М. Вебер в своїй праці «Господарство та суспільство» пише наступне: «Існує три чистих типи легітимного панування. Їх легітимність може бути: 1) раціонального характеру, тобто базуватися на вірі в легальність встановленого порядку і законність здійснювання панування на основі цієї легальності (легальне панування); 2) традиційного характеру, тобто заснована на звичайній вірі в святість традицій і вірі в легітимність авторитету, що побудований на цих традиціях; 3) харизматичного характеру, тобто базуватися на неабияких проявах святості або геройської сили, чи зразковості особистості і створеному цими проявами порядку (харизматичне панування)» [7].

В контексті нашого дослідження варто зупинитися детальніше лише на двох типах панування: традиційному та раціонально-правовому, оскільки саме вони дають «веберівське» розуміння правової

природи легітимності державної влади. Третій тип легітимного панування, харизматичне панування, пов'язане виключно із особистими якостями людини, тому його аналіз очевидно знаходиться поза межами правової теорії, а є предметом дослідження соціальної психології та політології.

Для сучасної правової держави на переконання М. Вебера притаманний легальний, або раціонально – правовий тип панування. В його основі лежать певні чітко встановлені правила, які формалізуються у вигляді законів, що окреслюють сферу компетенції, повноваження та міру відповідальності у відносинах тих хто здійснює панування і тих, на кого воно спрямоване. Однією з основних заporук стабільності цього типу панування є те, що закони виступають рівною мірою обов'язковими як для тих хто їх видає, так і для тих, кому вони призначені. Звісно, що у носіїв державної влади завжди існує більше можливостей для самовільного трактування змісту законів, однак в цьому випадку, як зазначає Л. Фуллер, вступає в дію важливий принцип раціонально-правової легітимності: офіційні дії носіїв влади повинні узгоджуватись з тими законами, які проголошені [8, с. 101]. Для цього на рівні політико-правової системи формуються різноманітні механізми контролю над дотриманням органами державної влади встановлених та діючих законів. Зазначена вимога рівної й загальнообов'язкової сили законів, визначена в основі раціонально-правової легітимності, набуває свого безпосереднього вираження в конституційному принципі законності.

Наступний важливий аспект раціонально-правової легітимності, стосується того, що дії влади повинні бути не лише зрозумілим людям, але й ними підтримуватись, що маніфестується завдяки ряду формальним процедур підтримки. Тобто, раціонально-правова легітимність безпосередньо пов'язана з реалізацією дій, які дозволяють визначити рівень довіри до цієї влади. Саме це дало підстави Ж. Равелю стверджувати що раціонально-правовий тип легітимності є завжди демократичною легітимністю [9, с. 451]. Нарешті, остання властивість раціонально-правового типу легітимності пов'язана з тим, що в її межах конститується характерна соціально-політична структура, в якій основними суб'єктами взаємовідносин постають вже не «господар та васал», не «вождь та послідовник», а «державна і громадянин», які несуть одне перед одним певні зобов'язання і виступають носіями гарантованих конституцією і законами прав.

В своїх працях М. Вебер неодноразово наголошував, що в основі легітимності влади покладено два принципи: гарантування прав та свобод людини та народного суверенітету. Водночас вчений вважав, що в епоху масової політики і великих організацій умови індивідуальної свободи неминуче підриваються. Він також висловлював побоювання щодо перспектив демократії та парламентаризму в Німеччині. Однією із загроз правам людини та народному суверенітету, на думку М. Вебера, є тотальна бюрократизація сучасного суспільства, і це не дивлячись на те, що автор неодноразово наголошував, що саме бюрократія складає основу раціонально-правової легітимності. «Як в зв'язку з тотальною перевагою тенденції до бюрократизації взагалі ще можливо спасти хоча б якісь залишки хоч в якомусь змісті «індивідуалістичного» руху до свободи» [10, с. 145]. М. Вебер вважав демократію недемократичною по своїй сутності, оскільки вона не підзвітна населенню, на яке впливає своїми рішеннями.

Висновки. Таким чином можна констатувати, що німецькими правознавцями соціологічної школи в другій половині XIX – початку XX століття були закладені основи державно – правової доктрини демократичної легітимності, яка включала в себе вчення про легітимність державної влади та народний суверенітет. Основні положення цієї доктрини можна сформулювати наступним чином:

По-перше, у своїй діяльності державна влада повинна бути обмежена правовими рамками, зокрема системою державних гарантій у сфері дотримання та захисту прав та свобод людини (Г. Еллінек), або самообмежена з обов'язковим дотриманням приписів «двосторонньої правової норми» (Р. Ієрінг);

По-друге, в умовах сучасної правової держави лише легальне (раціональне) панування має легітимний характер. В основі такого типу панування лежать чітко встановлені правила, які формалізуються у вигляді законів, що окреслюють сферу компетенції, повноваження та міру відповідальності у відносинах тих хто здійснює панування і тих, на кого воно спрямоване (М. Вебер);

По-третє, державна влада для того, щоб бути стабільною та ефективною повинна мати підтримку серед народу, оскільки ця влада, так само як і закони, які вона приймає тісно пов'язані із світоглядними уявленнями суспільства про те, якими вони повинні бути, щоб вважатися справедливими. В зв'язку із цим, рівень легітимності влади залежить від рівні правосвідомості народу (Р. Ієрінг, Г. Еллінек, М. Вебер).

Джерела та література

1. Иеринг Р. Цель в праве / Р. Иеринг // Избранные труды: в 2 т. – СПб.: Изд-во Р. Асланова «Юридический центр «Пресс», 2006. – Т. I. – С. 87-436.
2. Иеринг Р. Борьба за право / Р. Иеринг // Избранные труды: в 2 т. – СПб.: Изд-во Р. Асланова «Юридический центр «Пресс», 2006. – Т. I. – С. 13-435.
3. Еллинек Г. Общее учение о государстве / Г. Еллинек. – СПб.: Изд-во «Юридический центр «Пресс», 2004. – 752 с.
4. История политических и правовых учений: учеб. / под ред. О. Э. Лейста. – М.: Юрид. лит., 1997. – 576 с.
5. Рождественский А. Теория субъективных публичных прав: критико-систематическое исследование / А. Рождественский. — М.: Печатная А. И. Снегиревой, 1913. – 293 с.
6. Еллинек Г. Права меньшинства / Г. Еллинек / пер. Е. Троповского; под ред. М. О. Гершензона. – М.: Издание М. и С. Сабашниковых, 1906. – 56 с.
7. Вебер М. Хозяйство и общество / М. Вебер [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000306/index.shtml>
8. Фуллер Лон. Л. Мораль права / Л. Фуллер / пер. з англ. Н. Комарова. – К.: Сфера, 1999. – 232 с.
9. Равель Ж.-Ф. Відживлення демократії / Ж.-Ф. Равель. – К.: Критика, 2004. – 592 с.
10. Вебер М. Парламент и правительство в новой Германии // Политические работы (1895 – 1919) / Пер. с нем. Б. М. Скуратова. – М.: Праксис, 2003. – С. 107-299.

Ковальчук В. Богив Я. Учение о легитимности власти и народный суверенитет в государственно-правовых взглядах представителей социологической школы права в Германии во второй половине XIX - первой четверти XX века. Осуществлен анализ государственно-правовых взглядов представителей социологической школы права в Германии во второй половине XIX - начале XX века, которыми были заложены основы государственно-правовой доктрины демократической легитимации. Она включала в себя учение о легитимности государственной власти и народный суверенитет. В своей деятельности государственная власть должна быть ограничена правовыми рамками, в частности системой государственных гарантий в сфере соблюдения и защиты прав и свобод человека или самоограничений с обязательным соблюдением предписаний «двусторонней правовой нормы». В условиях современного правового государства только легальное (рациональное) господство имеет легитимный характер. В основе такого типа господства лежат четко установленные правила, которые формализуются в виде законов. Государственная власть для того, чтобы быть стабильной и эффективной, должна иметь поддержку среди народа. В связи с этим уровень легитимности власти зависит от уровня правосознания народа.

Ключевые слова: легитимность государственной власти, народный суверенитет, демократическая легитимация, социологическая школа права, Германия.

Kovalchuk V., Bohiv Ia. Doctrine of Legitimacy and Sovereignty of the People in State-legal Views of the Sociological School of Law Representatives in Germany in the Second Half of Nineteenth - the First Quarter of the Twentieth Century. The article presents complex analysis of state-legal views of representatives of the sociological school of law in Germany in the second half of nineteenth - the first quarter of the twentieth century, who laid the foundations of the state-legal doctrine of democratic legitimacy which included teaching about the legitimacy of the government and sovereignty of the people. According to them the activity of state power should be limited to the legal framework, in particular, to the system of state guarantees in the observance and protection of human rights and freedoms or self-terminated with obligatory compliance with mandatory requirements of «bilateral legal norms» In a modern legal state only legal (rational) domination has legitimacy. The author concludes that the bases of this type of domination are clearly established rules formalized in the form of laws. The state power in order to be stable and effective should have the support among the people. In regard with this, the level of legitimacy of state power depends on the level of the legal awareness of people.

Key words: legitimacy of state power, sovereignty of the people, democratic legitimacy, sociological school of law.